

РЕПУБЛИЧКО ТАКМИЧЕЊЕ ИЗ ФИЗИКЕ УЧЕНИКА СРЕДЊИХ ШКОЛА ШКОЛСКЕ 2001/2002. ГОДИНЕ

Аранђеловац, 11. мај 2002. године

Задаци за II разред

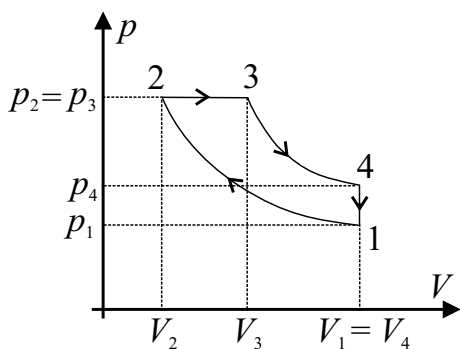
1. а) Највише планине на Марсу, Olympus Mons, Ascræus Mons, Pavonis Mons и Arsia Mons, достижу висину од око 27 km, док је Маунт Еверест, Земљин највиши врх, висок нешто мање од 9 km. Знајући да су густина и полупречник Марса $\rho_M = 3.9 \cdot 10^3 \text{ kg/m}^3$ и $R_M = 3.4 \cdot 10^3 \text{ km}$, процените максималну висину планина на Земљи и Марсу. Претпоставите да је латентна топлота топљења стена од којих се састоји површина Марса и Земље једнака и да износи $\lambda = 3.2 \cdot 10^4 \text{ J/kg}$. Интензитет убрзања Земљине теже је $g = 9.81 \text{ m/s}^2$, а гравитациона константа $\gamma = 6.67 \cdot 10^{-11} \text{ m}^3/\text{kg s}^2$. Занемарите промену гравитационе силе од подножја до врха планина. Претпоставите да су планине облика купе. (10 п.)
  - б) Термодинамички циклус Дизеловог мотора приказан је на слици 1. Одредите коефицијент корисног дејства η овог мотора ако су дати односи $a = V_1/V_2 = 9$ и $b = V_3/V_2 = 5$. Познато је да је експонент адијабате за гориво $\gamma = 5/3$. Процеси 1–2 и 3–4 су адијабатска компресија и адијабатска декомпресија, процес 2–3 је изобарски, док је процес 4–1 изохорски. Претпоставите да је радно тело мотора идеални гас. (10 п.)
2. При кретању куглице полупречника R у неким врстама флуида интензитет силе отпора пропорционалан је R^α , где је $1 \leq \alpha < 3$, и интензитету тренутне брзине куглице.
    - а) Нађите интензитет v успостављене константне брзине којом ће се куглица кретати у флуиду, и то у случају када је густина куглице ρ већа од густине флуида ρ_f , као и у случају када је $\rho < \rho_f$. Покажите да интензитет успостављене брзине расте са повећањем полупречника куглице у оба случаја. Шта се догађа када је $\rho = \rho_f$? (15 п.)
    - б) Ако се куглица полупречника R и густине ρ_1 у флуиду густине ρ_f креће константном брзином усмереном вертикално навише, колика треба да буде густина ρ_2 куглице истог полупречника да би се она у истом флуиду кретала константном брзином истог интензитета, али усмереном вертикално наниже? (5 п.)
3. а) У плочастом хоризонталном кондензатору смештеном у вакуум уравнотежена је наелектрисана капљица живе. Напон на плочама кондензатора је U , а растојање између плоча износи d . Изненада се напон на плочама смањи за ΔU , тако да износи $U - \Delta U$. Због тога капљица живе више није у равнотежи и почиње да се креће према доњој плочи кондензатора. За које време T ће капљица стићи до доње плоче ако се у почетном тренутку налазила на средини кондензатора? (10 п.)
  - б) Две куглице, једна масе m_1 и наелектрисања $q_1 > 0$ и друга масе m_2 и наелектрисања $q_2 < 0$, крећу се по правој једна према другој под деловањем Кулонове силе. Почетно растојање између куглица је d_0 , а њихове почетне брзине су једнаке нули. Нађите интензитете брзина куглица у тренутку када се налазе на растојању d ($d < d_0$). Претпоставите да се куглице крећу нерелативистичким брзинама и да је енергија која се губи на зрачење услед убрзаног кретања занемарљива. (10 п.)

4. У посуди затвореној покретним клипом масе m и попречног пресека $S = 1.0 \text{ m}^2$ налази се $m_H = 36 \text{ g}$ хелијума чија је моларна маса $M = 4.0 \text{ g/mol}$. Ваздух изван посуде налази се на нормалном атмосферском притиску $p_a = 101\,325 \text{ Pa}$. У почетном тренутку клип је учвршћен на висини h_0 изнад дна посуде. Када се клип ослободи, он се спусти за $\Delta h = 12 \text{ cm}$. При томе се притисак хелијума у посуди повећа $a = 2.0$ пута, а његова термодинамичка температура се повећа $b = 1.2$ пута. Након тога, хелијум у посуди се угреје на температуру $T = 407 \text{ K}$, и услед тога се клип врати у почетни положај. Израчунајте масу клипа под претпоставком да се хелијум понаша као идеални гас. За интензитет убрзања Земљине теже узмите $g = 9.81 \text{ m/s}^2$, док је универзална гасна константа $R = 8.314 \text{ J/molK}$. (20 п.)

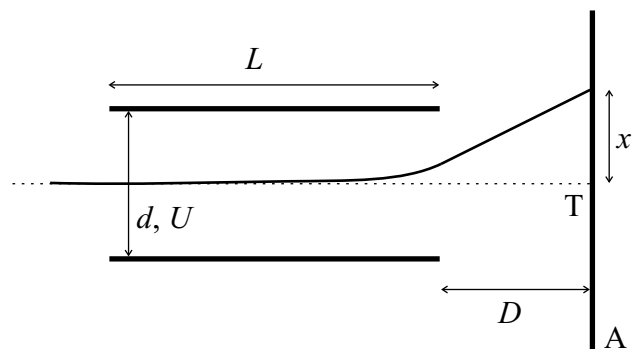
5. Електрони чија је почетна брзина једнака нули убрзавају се разликом потенцијала U_0 и након тога улећу у плочасти кондензатор под правим углом у односу на правац електричног поља. На кондензатору је успостављен напон U , растојање између плоча је d , док је њихова дужина L . На растојању D од крајева плоча налази се уређај А на коме могу да се региструју појединачни електрони (слика 2). Цела апаратура смештена је у вакуум и служи за мерење отклона електрона од првобитног правца кретања у електричном пољу кондензатора. Експеримент тече на следећи начин: прво се на кондензатору подеси напон $U = 0$ и на уређају А се региструје референтна тачка Т у односу на коју ће се мерити отклон. Како уређај за убрзавање електрона има фиксиран положај у односу на кондензатор, референтна тачка се не мења током експеримента. Затим се напон U повећава и мери се отклон x појединачних електрона од референтне тачке Т.

а) Нађите зависност отклона x електрона од осталих величина које се мере у експерименту (U_0, U, L, d и D). Утицај Земљине гравитације занемарите. (10 п.)

б) У табели 1 дати су резултати једног низа мерења отклона x електрона за неколико вредности напона U на плочама кондензатора при $L = d = D = 20 \text{ cm}$. Нацртајте график зависности отклона x од напона U . Упоредите добијени график са резултатом претходног дела задатка и објасните изглед графика. На основу графика оцените разлику потенцијала U_0 којом се електрони убрзавају и експерименталну грешку ΔU_0 ове величине. (10 п.)

Слика 1

Слика 2

U [V]	0.00	1.00	2.00	3.00	4.00	5.00	6.00	7.00	8.00	9.00	10.0
x [mm]	0.0	1.8	2.6	4.5	7.0	6.5	10.0	12.3	13.2	13.5	13.0

Табела 1

Задатке припремио: Антун Балаж
 Рецензент: др Милан Кнежевић
 Председник комисије: др Мићо Митровић